

Ayşegül DÖNMEZ¹

Orcid: 0000-0002-1087-9173

Aysel AVCI²

Orcid: 0000-0002-9876-3940

¹ Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, İzmir, Türkiye.

² Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Üniversitesi, Tülay Aktaş Onkoloji Kliniği, İzmir, Türkiye.

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):

AYSEL AVCI

gunay0269@hotmail.com

Anahtar Sözcükler:

Kanser; psikolojik yardım;
damgalanma.

Keywords:

Cancer; psychological assistance;
stigma.

Kanser Tanısı Almış Bireylerde Psikolojik Yardım Alma Durumlarını Etkileyen Değişkenlerin Belirlenmesi

Determining the Variables Affecting The Status of Psychological Help in Cancer Diagnosed individuals

Gönderilme Tarihi:16 Mayıs 2022

Kabul Tarihi: 15 Mart 2023

* Bu çalışma 20-23 Ekim 2021 tarihleri arasında çevrim içi düzenlenen VI. Uluslararası X. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZ

Amaç: Araştırmamanın amacı kanser tanısı almış bireylerin psikolojik yardım alma durumlarını etkileyen değişkenleri belirlemektir.

Yöntem: Tanımlayıcı kesitsel tipteki araştırma, bir kamu üniversitesi tıp fakültesi hastanesi onkoloji bölümünde ayaktan tedavi gören kemoterapi merkezindeki 380 hasta ile yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak Birey Tanıtım Formu, Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği –Kısa Formu kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan bireylerin yaş ortalaması 50.5±11.8 olup, %68.9'unun kadın, %81.1'inin evli, %66.6'sının ilköğretim mezunu, %51.8'inin bir işte çalışmadığı, %39.7'sinin meme kanseri tanısı aldığı, %54.2'sinin hastalık süresinin 0-1 yıl, %56.3'ünün akut tedavi (ameliyat+ kemoterapi+ radyoterapi) aşamasında olduğu ve %74.2'sinin psikolojik destek alma ihtiyacının olmadığını düşündüğü belirlenmiştir. Araştırmada psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma puan ortalamaları bireylerin tanıtıcı özellikleri ile karşılaştırıldığında, eğitim durumu, çalışma durumu, tıbbi tanı ve hastalık aşaması değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (p<0.05). Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalamaları bireylerin tanıtıcı özellikleri ile karşılaştırıldığında, eğitim durumu, çalışma durumu değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmiştir (p<0.05). Psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde, toplam ölçek puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu (r=-0.336, p<0.01) belirlenmiştir.

Sonuç: Psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma yaşayan bireylerin, psikolojik yardım almaya yönelik tutumları olumsuzdur.

ABSTRACT

Objective: The aim of the study is to determine the variables that affect the psychological help of individuals diagnosed with cancer.

Methods: A descriptive cross-sectional study was conducted with 380 patients in an outpatient chemotherapy center of a public university medical faculty hospital oncology department.

As the data collection tool, the Individual Information Form, the Social Stigma for Obtaining Psychological Support Scale, and the Attitude Scale for Seeking Psychological Help-Short Form were used.

Results: Araştırmaya katılan bireylerin yaş ortalaması 50.5±11.8 olup, %68.9'unun kadın, %81.1'inin evli, %66.6'sının ilköğretim mezunu, %51.8'inin bir işte çalışmadığı, %39.7'sinin meme kanseri tanısı aldığı, %54.2'sinin hastalık süresinin 0-1 yıl, %56.3'ünün akut tedavi (ameliyat+ kemoterapi+ radyoterapi) aşamasında olduğu ve %74.2'sinin psikolojik destek alma ihtiyacının olmadığını düşündüğü belirlenmiştir. Araştırmada psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma puan ortalamaları bireylerin tanıtıcı özellikleri ile karşılaştırıldığında, eğitim durumu, çalışma durumu, tıbbi tanı ve hastalık aşaması değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (p<0.05). Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum puan ortalamaları bireylerin tanıtıcı özellikleri ile karşılaştırıldığında, eğitim durumu, çalışma durumu değişkeni bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmiştir (p<0.05). Psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde, toplam ölçek puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu (r=-0.336, p<0.01) belirlenmiştir.

Conclusion: Psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma yaşayan bireylerin, psikolojik yardım almaya yönelik tutumları olumsuzdur.

Kaynak Gösterimi: Dönmez, A., Avci, A. (2023). Kanser tanısı almış bireylerde psikolojik yardım alma durumlarını etkileyen değişkenlerin belirlenmesi. *EGEHFD*, 39(3), 325-331 Doi: 10.53490/egehemsire.1117187.

How to cite: Dönmez, A., Avci, A. (2023). Determining the variables affecting the status of psychological help in cancer diagnosed individuals. *JEUNF*, 39(2), 325-331 Doi: 10.53490/egehemsire.1117187.

GİRİŞ

Herhangi bir hastalık birey için günlük yaşam dengesini bozup bir engellenme oluşturabilir. Böyle bir engellenme kanser gibi kronik hastalıkta bireyin akıp gitmekte olan yaşamını sadece birkaç günlük etkilemeyip, bireylerin yaşam dengelerini fiziksel, sosyal, psikolojik ve ekonomik alanlar gibi her alanda etkileyebilir (Ülgen, 1999). Son yıllarda gelişen tıbbi tedavilere karşın, kanser toplumda acı çekme, fiziksel ağrı ve ölümü çağrıştırmaktadır (Güleç ve Büyükkınacı, 2011). Kanser; korku, umutsuzluk, suçluluk, çaresizlik, terk edilme, ölüm düşünceleri çağrıştıran, günümüzdeki en önemli sorunlardan biridir. Kanser yalnızca fiziksel bir hastalık değil, aynı zamanda da psikososyal ve ruhsal bileşenleri olan bir hastalıktır. Kanser tanısı almak kişinin psikolojik dengesinde kriz olarak algılanır ve yıkıma neden olur. Kişi kanser tanısı alınca etkili ve işlevsel baş etme yöntemleri geliştirmeye zorlanarak, gerçeği kabul ettiği bir dönem yaşar. Kanser hastalarında psikiyatrik morbiditenin artış gösterdiği ve psikiyatrik bozukluk yaygınlığının %9-60 gibi oldukça geniş bir aralıkta olduğu tespit edilmiştir (Güleç ve Büyükkınacı, 2011). Kanser hastalarında ortaya çıkan psikiyatrik hastalıkların çok azının tanındığı ve tedavi edildiği belirtilmektedir (Özkan, 2007). Bu nedenle kanserde erken tanı ne kadar önemli ise aynı şekilde fiziksel hastalıklarda ortaya çıkabilecek ruhsal sorunların erken saptanması da bir o kadar önemlidir. Fiziksel hastalığın başladığı dönemde ruhsal durum değerlendirilmesi yapmak önemlidir.

Kişiler bazı zamanlarda stres ve sorunlarıyla kendi kendine baş edebilse de, bazen başka bireyler tarafından sağlanan desteğe ve yardıma gereksinim duymaktadır. Bu durumda profesyonellerden veya diğer bireylerden destek talep etmesi, yardım arama davranışı olarak tanımlanmaktadır (Kavas, Topkaya ve Gençoğlu, 2014). Bu doğrultuda kimi zaman hasta yakını kimi zaman sağlık sistemi içinde bir sağlık profesyoneli hastayı yardım almaya yönlendirebilmektedir.

Psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, “bireyin zorlayıcı durumlar karşısında ruhsal yönden baş edemediği ve ruhsal sağlığının etkilendiğini görmesi durumunda, profesyonel olarak psikolojik destek ve yardım veren kaynaklardan bilişsel, duyuşsal, davranışsal olarak yardım almaya yönelik eğilimlerinin tamamı olarak” ifade edilmektedir (Fırat ve Erk, 2021; Kushner ve Sher, 1989). Psikolojik yardım almaya karşı olan tutum, profesyonel yardım almaya karşı çıkma durumunu ya da yardım almayı açıklayan bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Özbay Terzi, Erkan ve Çankaya, 2011). Bireylerin psikolojik yardım almama etkenlerinden birisi damgalanmadır. Kavas ve diğerleri (2014) tarafından yapılan çalışmada psikolojik yardım alma nedeniyle damgalanma, reddedilme ve ayrımcılığa uğrayabileceğine ilişkin algı, yardım alması durumunda bireyin değerinin düşmesi olduğu belirtilmektedir. Profesyonellerden psikolojik yardım alan bireylerin buldukları çevrede sosyal açıdan daha az kabul göreceklere yönelik düşünceleri bu kaygının temelini oluşturan düşüncedir (Corrigan, 2004).

Literatürde, zorlayıcı durumlar karşısında sosyal damgalanma algısından dolayı, bireylerin tutumlarını, inançları, düşüncelerini ve buna bağlı olarak psikolojik yardım alma davranışlarını negatif etkilediği belirtilmektedir. Bireylerin içinde bulunduğu toplum tarafından damgalanma kaygısı yaşadıklarından dolayı, zorlayıcı durumlar karşısında profesyonel psikolojik yardım almaktan kaçınmakta oldukları gösterilmektedir (Corrigan, 2004; Yılmaz, 2020). Yapılan bir çalışmada, sosyal damgalanmanın, psikolojik yardım almayı azalttığı belirtilmiştir (Topkaya ve Kağnıcı, 2012).

Profesyonel kaynaklardan yardım alınması koruyucu ve tedavi edici ruh sağlığı açısından çok önemlidir. Bireylerin içinde bulunduğu stresli durumlarla etkili baş etmesini sağladığı gibi, aynı zamanda daha sonraki dönemlerde ortaya çıkabilecek olumsuz durumların önlenmesi açısından son derece önemli olmasına rağmen bireylerin ancak üçte birinden daha azının psikolojik stres karşısında profesyonel yardım arama davranışında bulunduğu belirtilmektedir (Serim, Cihangir ve Çankaya, 2015). Bireylerin profesyonel psikolojik yardım ihtiyacı olduğunda bu yardımı alabilmeleri onların ruhsal sağlıklarının korunması, oluşabilecek ruhsal rahatsızlıkların önlenmesi, mevcut bir ruhsal rahatsızlık varsa iyileşmesinde, aynı zamanda dolaylı olarak yaşadığı fiziksel hastalığın iyileşmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu doğrultuda psiko-onkoloji alanında çalışan psikiyatristler, psikiyatri hemşireleri, konsültasyon liyezon psikiyatrisi hemşireleri, psikologlar ekiple önemli bir yer tutmaktadır.

Bu araştırmanın, kanser tanı almış bireylerle çalışan ruh sağlığı profesyonellerine ruhsal destek bakımını planlamada yol göstereceğine, bireylerin bu alandaki gereksinimlerine dikkat çekeceğine ve ruhsal sorunların önlenmesine katkıda bulunacağına inanılmaktadır. Kanser tanısı almış bireylerin psikolojik yardım alma durumlarını etkileyen değişkenleri belirlemek araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Kanser tanısı almış bireylerin tanıtıcı özelliklerine göre psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanmaları arasında fark var mıdır?
2. Kanser tanısı almış bireylerin tanıtıcı özelliklerine göre psikolojik yardım almaya yönelik tutumları arasında fark var mıdır?
3. Kanser tanısı almış bireylerin psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları arasında ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Bu araştırma tanımlayıcı kesitsel tipte planlanmış ve gerçekleştirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırma, bir kamu üniversitesi tıp fakültesi hastanesi onkoloji bölümünde ayaktan tedavi gören kemoterapi merkezindeki hastalar ile yürütülmüştür. Araştırmanın evreni ayaktan tedavi gören kemoterapi merkezine başvuran araştırmaya dahil olma kriterlerini karşılayan hasta sayısı (N=4074) oluşturmaktadır. Dışlama ölçütlerine göre dışlanan 30 kişiden geriye kalan 4044 bireyden olasılıksız örneklem yöntemi ile kabul eden 410 birey araştırmaya dahil edilmiştir.

Veri Toplama

Araştırmanın verileri ayaktan tedavi gören kanser tanısı alan bireylerin uygun oldukları bir zaman diliminde yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak araştırmacı tarafından toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak; Birey Tanıtım Formu, Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği ve Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği – Kısa Formu kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan Birey Tanıtım Formunda hastaların, yaş, cinsiyet, eğitim, medeni ve çalışma durumu, tanısı, hastalık süresi, hastalık aşaması, psikolojik destek almama nedeni gibi sorular yer almaktadır.

Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği (PYANSÖ): Komiya ve diğerleri (2000) tarafından geliştirilen ölçekte, psikolojik yardım alma nedeniyle bireyin sosyal damgalanma algısını değerlendirmek amaçlanmaktadır. Ölçek 5 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı orijinal çalışmada .72 olarak bildirilmiştir. Türkçe'ye geçerlilik ve güvenilirliği Topkaya (2010) tarafından yapılan PYANSÖ'nün güvenilirliği için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Beş maddeden oluşan ölçeğin madde toplam test korelasyonlarının .53 ile .67 arasında olduğu görülmüştür. Ölçeğin maddeleri, (1) kesinlikle katılmıyorum ve (4) kesinlikle katılıyorum arasında değişen 4'lü dereceleme ile yanıtlanmaktadır. Ölçeğin tamamından elde edilecek toplam puan 1 ile 20 arasında değişmektedir. Ölçek toplamından elde edilen yüksek puan, kişilerin psikolojik yardım alma durumlarında sosyal damgalanma algısının yüksek olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu araştırmada Cronbach Alfa katsayısı .81'dir.

Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (PYAİTÖ-KF): Ölçeğin 29 maddelik orijinal formunun kısaltılması Fischer ve Farina (1995) tarafından oluşturulmuştur. On maddeden oluşan kısa form Fischer ve Farina (1995) tarafından ölçeğin faktör yapısını belirtmek için açıklayıcı faktör analizi yaparak tek faktörlü bir yapıdan oluştuğunu belirlemişlerdir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Topkaya (2010) tarafından PYAİTÖ-KF'nin Türkçe'ye uyarlama çalışması yapılarak hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı .76 olarak belirtilmiştir. Ölçeğin maddeleri, (4) katılıyorum ile (1) katılmıyorum arasında değişen 4'lü Likert tarzda yanıtlanmaktadır. Ölçeğin ters olarak puanlanan maddeleri 2, 8, 9 ve 10. maddedir. Ölçekten elde edilebilecek en düşük puan 1, en yüksek puan 40'dır. Psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumlu tutumları ölçekten alınan yüksek puanlar yansıtmaktadır. Bu araştırmada Cronbach Alfa katsayısı .64'dir.

Verilerin Değerlendirilmesi

IBM SPSS Statistics 25 Programı kullanılarak verilerin istatistiksel değerlendirilmesi yapılmıştır. Değişkenlerin Normal dağılıma uygunluğu Kolmogrov-Smirnov (n>=50) testiyle incelenmiş, normal dağılıma uygunluk sağlanmadığından sürekli değişkenler medyan (min-max) olarak verilmiştir. Kategorik değişkenler sayı ve yüzde olarak verilmiştir. İki bağımsız grup arasında farklılığı araştırmak için Mann Whitney U testi, ikiden çok bağımsız grup arasında fark olup olmadığını test etmek için Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır. Anlamlılık sonrası ikili karşılaştırmalar Bonferroni düzeltmeli Dunn testi ile yapılmıştır. İki ölçek arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi ile incelenmiştir. Sonuçlar sayı-yüzde dağılımı, ortalama ve min-max değerleri ile ifade edilmiştir. Elde edilen p değerinin <0,05 olduğu durumlar istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik kurul izni (31.08.2018 tarihi ve 18-8/35 karar numaralı) ve araştırmanın yapılacağı hastaneden yazılı kurum izni alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin sahiplerinden de izin alınmıştır. Araştırmaya katılan bireylerden aynı zamanda yazılı ve sözlü olarak onam alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan bireylerin, %68.9'unun kadın, %81.1'inin evli, %66.6'sının ilköğretim mezunu, %51.8'inin bir işte çalışmadığı, %39.7'sinin meme kanseri tanısı aldığı, %54.2'sinin hastalık süresinin 0-1 yıl arası olduğu, %56.3'nün akut tedavi aşamasında olduğu, %74.2'sinin psikolojik destek almaya ihtiyaç duymadığı saptanmıştır.

Katılımcıların PYANSÖ toplam puan ortalamasının 9.44 ± 2.82 ve PYAİTÖ-KF toplam puan ortalamasının 29.25 ± 3.30 olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Bireylerin PYANSÖ ve PYAİTÖ-KF Puan Ortalamaları (n=380)

ÖLÇEKLER	Medyan	Ort. Min-Max	Medyan
Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği (PYANSÖ)	10	9.44 (5-20)	2.82
Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (PYAİTÖ-KF)	29	29.25 (18-40)	3.30

Ort: Ortalama; SS: Standart Sapma

Katılımcıların PYANSÖ puan ortalaması ile eğitim durumları, iş durumları, tanı grupları, hastalık aşaması değişkenleri karşılaştırıldığında, okuryazar, emekli, sinir sistemi organları ile ilgili kanser tanısı alan ve hastalığı nüks eden hastaların ölçek puan ortalamasının daha yüksek olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($p < 0.05$). Katılımcıların PYAİTÖ-KF'nin elde edilen puan ortalaması ile eğitim durumları, iş durumları karşılaştırıldığında, lisansüstü eğitimi olan ve bir işte çalışan hastaların ölçek puan ortalamasının daha yüksek olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu saptanmıştır ($p < 0.05$) (Tablo 2).

Tablo 2. Bireylerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre PYANSÖ ve PYAİTÖ-KF Puan Ortalamalarının İncelenmesi (n=380)

		n	PYANSÖ Ortalama	PYAİTÖ-KF ortalama
Cinsiyet	Kadın	262	185.29	196.86
	Erkek	118	202.08	176.39
	U/p		14092/0.163	13792.50/0.091
Medeni Durum	Evli	308	195.61	189.29
	Boşanmış	32	153.08	206.44
	Bekar	40	181.08	187.08
	KW/p		4.784/0.091	0.76/0.684
Eğitim Durumu	Okuryazar	7	243.50	65.93
	İlköğretim (İlkokul-Ortaokul-Lise)	253	208.51	181.20
	Ön lisans-Lisans	107	150.81	213.00
	Lisansüstü	13	138.19	253.31
	KW/p		25.933/0.00**	19.815/0.000**
İş Durumu	Çalışıyor	87	172.56	222.14
	Çalışmıyor	197	186.28	189.22
	Emekli	96	215.42	164.46
	KW/p		7.728/0.021*	12.804/0.002*
Tanı	Meme	151	172.22	207.94
	Testis	4	115.75	140.75
	Akciğer	13	195.81	147.69
	Jinekolojik	30	198.73	158.97
	Ürogenital	13	176.88	165.65
	Sinir Sistemi	8	322.31	200.88
	Yumuşak doku	16	137.53	209.41
	Gis	88	206.89	175.65
	Kan Hastalıkları	57	212.79	195.97

	KW/p	26.583/0.001*	12.195/0.143
Hastalık Süresi	0-1 yıl	206	186.34
	2-3 yıl	67	189.83
	4-5 yıl	44	222.99
	6 yıl ve üstü	63	182.12
	KW/p		4.618/0.202
Hastalık Aşaması	Akut Tedavi (Ameliyat+KT+RT)	214	198.05
	Metastas (RT+KT)	96	180.32
	Nüks	33	223.03
	Remisyon	37	144.23
	KW/p		11.558/0.009*
Psikolojik Destek Almamasının Nedeni	Psikolojik desteğe ihtiyacımın olmadığını düşünüyorum	282	186.09
	Nereye başvuracağımı bilmiyorum	21	201.19
	Nasıl yardım alacağımı bilmiyorum	15	206.87
	Bedensel durumumun daha önemli olduğunu düşünüyorum	18	160.47
	Onkoloji doktorumun yönlendirmesini bekliyorum	44	220.35
	KW/p		5.711/0.222

*p<0.05, **p<0.001 U=Mann Whitney U Testi; KW=Kruskal Wallis Testi

PYANSÖ ile PYAİTÖ-KF arasındaki ilişki incelendiğinde, toplam ölçek puanları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir (p<0.01) (Tablo 3).

Tablo 3. Bireylerin PYANSÖ ve PYAİTÖ-KF Puan Ortalamaları Arasındaki Korelasyon (n=380)

Psikolojik Yardım Alma Nedeniyle Sosyal Damgalanma Ölçeği (PYANSÖ)	Psikolojik Yardım Almaya İlişkin Tutum Ölçeği-Kısa Form (PYAİTÖ-KF)
1	r= -0.336 p= 0.00**

**p<0.001

TARTIŞMA

Araştırmada kanser tanısı alan bireylerin $\frac{3}{4}$ 'ü psikolojik desteğe gereksinim duymadığını belirtmiştir. Arslantaş ve diğerleri (2011) çalışmasında katılımcıların %57.1 oranında yaşadıkları sorunlar ile baş edebilmek için profesyonel olmayan kaynaklardan aileden birilerine başvuracağını belirttiğini, arkadaşlarına başvuracağını belirtenlerin oranının %31.3 olduğunu saptamışlardır. Bu duruma karşılık %15.5 oranında bireylerin profesyonel kaynak niteliği taşıyan psikiyatriste başvuracağını belirttiğini ifade etmişlerdir. Araştırmada diğer bir sonuç ise kanser tanısı alan bireylerin psikolojik yardım almaya olumlu baktıkları yönündedir. Buna karşın psikolojik yardım almalarına bağlı sosyal damgalanmayı kısmen yaşadıkları da söylenebilir. Araştırma bulgularına göre psikolojik yardım alma durumundan kaynaklanan sosyal damgalanma algısını ortaya çıkaran değişkenlerin, eğitim düzeyinin düşüklüğü, emekli olma, kanser tanısının ani alınması veya nüksü ve sinir sistemi kanseri tanılı olma değişkenleri olduğu söylenebilir. Topkaya (2011) çalışmasında, sosyal damgalanma algısının, tedaviden beklenen yarar ve psikolojik yardım almaya ilişkin tutum aracılığıyla psikolojik yardım alma niyetini etkilediğini belirtmiştir (Topkaya, 2011). Kanser tanısının ilk dönemlerinde bireylerin kendi kendine ruhsal yönden yeterli olduklarını düşündükleri ve hastalığını gizleme eğilimde olduğu görülmektedir. Akut tedavi döneminde psikolojik destek almayı güçsüzlük olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Tedavi süresince ise bireylerin psikolojik yardım alma ile ilgili olumlu paylaşımları, sosyal damgalanma algısını azaltmaktadır.

Araştırma okuyazar olan bireylerin psikolojik yardım alma konusunda isteksiz oldukları söylenebilir. Arslantaş ve diğerleri (2011) çalışmasında, ilköğretim ve ortaöğretim mezunu katılımcıların, üniversite mezunu katılımcılara göre profesyonel psikolojik yardım ararken daha çok zorlandıkları, problemlerinin çözümü için

profesyonel birinden yardım almanın işe yarayacağına daha az inandıkları belirtilmiştir. Aynı çalışmada bireylerin ekonomik durumu yükseldikçe profesyonel birinden yardım almada daha az zorlandıkları vurgulanmıştır (Arslantaş ve diğerleri, 2011). Eğitimin bilgi ve bilinçlenmeyi artırdığı söylenebilir. Araştırmada kanser tanısı alan bireylerin psikolojik yardım almalarını etkileyen değişkenlerden birinin de çalışma durumu olduğu görülmektedir. Bir işte çalışanların, emeklilere göre psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları daha olumludur. Arslantaş (2003) araştırmasında, profesyonel yardım aramada eğitim ve ekonomik durum yükseldikçe zorlanmanın azaldığı ve anlamlı bir şekilde psikolojik danışmaya olan inancın arttığını belirtmiştir (Arslantaş, 2003). Bu çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Eğitim düzeyi ve ekonomik düzey yükseldikçe psikolojik yardım alma çabası arttığı söylenebilir.

Araştırmada kanser tanısı alan bireylerin psikolojik yardım alma isteklerinin arttığı görülmektedir. Bu olumlu tutumlarının da kendilerini sosyal damgalanmadan koruduğu söylenebilir. Bu bulguya göre bireylerin beklenen yarar algısı sosyal damgalanma algısı yükseldikçe düşmekte, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu olumsuz hale gelmekte ve sonuçta, psikolojik yardım alma niyeti azalmaktadır. Yılmaz (2019) çalışmasında, psikolojik yardım almaya ilişkin olumsuz tutum gösteren bireylerin, yüksek damgalanma algısına sahip olduğunu belirtmiştir (Yılmaz, 2019). Conner ve diğerleri (2010) göre, psikolojik yardım almayı olumsuz etkileyen etkenlerden biri toplumun ruh sağlığı hakkındaki tutum ve inançlarına ilişkin bireyin algısıdır. Bu araştırma bulguları bu düşünceleri destekler niteliktedir. Topyaka ve Kağnıcı (2012) çalışmalarında, psikolojik yardım almaya ilişkin tutumun, sosyal damgalanma algısı ile ilişkili olduğunu, aynı zamanda sosyal damgalanma algısının psikolojik yardım alma niyetiyle negatif yönde ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Mevcut çalışmamızda bu araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Bireylerin psikolojik yardım alma niyetini azaltan önemli değişkenlerden birisi de sosyal damgalanma algısının yüksek olmasıdır.

SONUÇ

Bu araştırma, kanser tanısı almış bireylerin dörtte üçünün psikolojik desteğe gereksinim duymadığını belirttiği ve yüksek sosyal damgalanma algısına sahip bireylerin tutumlarının, psikolojik yardım almaya ilişkin daha olumsuz olduğu, hastalığı ile ilgili nüks yaşayanların, sinir sistemi ile ilgili kanser tanısı almış olanların, emeklilerin, eğitim düzeyi düşük olanların psikolojik yardıma yönelik sosyal damgalanmayı daha çok yaşadığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda; kanser tanısı almış bireylerin problemlerinin çözümü için profesyonellerden psikolojik yardım alma konusunda bilinçlendirilmesi, psikolojik yardım almaya ilişkin engel olan tutumlarının belirlenmesi, bireylerin psikolojik yardım alma başvurularını sağlamak amacıyla niteliksel çalışmaların yapılması, profesyonel destek alma konusunda teşvik edici ve damgalanma eğilimlerini önleyen, olumlu yönde destekleyen programlar yapılması ve bu programlarda konsültasyon ve liyezon psikiyatrisi hemşirelerinin görev alması önerilmektedir.

Yazar Katkıları

Fikir ve tasarım: A.A., A.D. Veri toplama: A.A. Veri analizi ve yorumlama: A.A., A.D. Makale yazımı: A.A., A.D. Eleştirel inceleme: A.D.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansman: Yazarlar çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

KAYNAKLAR

- Arslantaş, H. (2003). *Yetişkinlerde profesyonel psikolojik yardım arama tutumu ve bunu etkileyen faktörler*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Florance Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu, İstanbul.
- Arslantaş, H., Dereboy, İ. F., Aştı, N., Pektekin, Ç. (2011). Yetişkinlerde profesyonel psikolojik yardım arama tutumu ve bunu etkileyen faktörler. *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 12(1), 17-23.
- Bilge, A., Çam, O.(2010). Ruhsal hastalığa yönelik damgalama ile mücadele. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9 (1) ,71-78.
- Conner, K.O., Copeland, V.C., Grote, N.K., Koeske, G., Rosen, D., Reynolds, C.F., Brown, C.(2010). Mental health treatment seeking among older adults with depression: The impact of stigma and race. *The American Journal of Geriatric Psychiatry*, 18 (6), 531-543.
- Corrigan, P.W.(2004). How stigma interferes with mental health care. *American Psychologist*, 59 (7), 614-625.
- Çam, O., Çuhadar, D. (2011). Ruhsal hastalığa sahip bireylerde damgalama süreci ve içselleştirilmiş damgalama. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2(3), 136-140.
- Daştan, N.B., Kaya, Şık, T. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin yardım almaya yönelik tutumları. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 2(2), 24-30.

- Fırat, S., Erk, MA. (2021). Kanser tanısı almış ergenlerin yaşadıkları ruhsal sorunlar ve psikososyal müdahaleler. A. Kapukaya (Ed.), *Kanserli hastalarda psikososyal ve fiziksel rehabilitasyon* içinde (s.8-14). Ankara: Türkiye Klinikleri.
- Güleç, G., Büyükkınacı, A. (2011). Kanser ve psikiyatrik bozukluklar. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2),343-367.
- Gürsoy, O. (2014). *Profesyonel psikolojik yardım alma deneyimlerine göre Mersin üniversitesi öğrencilerinin psikolojik yardım almaya yönelik tutumları: Sosyal damgalanma, kendini damgalama, kendini açma, benlik saygısı ve cinsiyet değişkenlerinin rolü.* (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Gürsoy, O., Gizir, C.A. (2018). Üniversite öğrencilerinin psikolojik yardım almaya yönelik tutumları: Sosyal damgalanma, kendini damgalama, öznel sıkıntıları açma, benlik saygısı ve cinsiyetin rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(49),137-155.
- Kapıkıran, N.A., Kapıkıran, Ş.(2013). Psikolojik yardım aramada kendini damgalama ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (40), 131-141.
- Kavas, A.B., Topkaya, N., Gençoğlu, C. (2014). Psikolojik yardım alma nedeniyle sosyal damgalanma, denetim odağı, kendini damgalama ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 367-377.
- Okyayuz, Ü.H.(1999). *Kanser hastası ve iletişim, sağlık psikolojisine giriş.*(1.Baskı) Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Özbay, Y., Terzi, Ş., Erkan, S., Çankaya, Z. (2011). Üniversite öğrencilerinin profesyonel yardım arama tutumları, cinsiyet rolleri ve kendini saklama düzeyleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(4), 59-71.
- Özkan, S., Amay, Z. (2007). *Psiko-onkoloji.* (1.Baskı) İstanbul: Form Reklam Hizmetleri.
- Serim, F., Cihangir Çankaya., Z. (2015). Yetişkinlerin psikolojik yardım arama tutumlarının yordanması. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(1), 177-198.
- Shaffer, P.A., Vogel, D.L., Wei, M. (2006). The mediating roles of anticipated risks, anticipated benefits, and attitudes on the decision to seek professional help: an attachment perspective. *Journal of Counseling Psychology*, 53(4), 442- 452.
- Taşkın, E.O.(2007). İçselleştirilmiş damga ve damgalama algısı. Taşkın, E,O (Ed.), *Stigma ruhsal hastalıklara yönelik tutumlar ve damgalama* içinde (s.31-40). İzmir: Meta Basım Matbaacılık.
- Topkaya, N.(2011). *Psikolojik yardım alma niyetinin sosyal damgalanma, tedavi korkusu, beklenen yarar, beklenen risk ve tutum faktörleriyle modellenmesi.* (Doktora tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Topkaya, N., Kağnıcı, D.Y. (2012). Psikolojik yardım alma niyeti: Bir model testi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27 (69), 101-117.
- Topkaya, N. (2011). *Psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması.* XI. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, İzmir.
- Topkaya, N., Meydan., B. (2013). Üniversite öğrencilerinin problem yaşadıkları alanlar, yardım kaynakları ve psikolojik yardım alma niyetleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 25-37.
- Topkaya, N. (2014). Psikolojik yardım alma niyetini yordamada demografik, bireysel ve çevresel faktörler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 29(74), 1-11.
- Topkaya, N. (2014). Psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu yordamada cinsiyet, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama ve sosyal damgalanma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2),471-488.
- Topkaya, N., Büyükgöze Kavas., A. (2015). Algılanan sosyal destek, yaşam doyumu, psikolojik yardım almaya ilişkin tutum ve niyet arasındaki ilişkiler: Bir model çalışması. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(2), 979-993.
- Yılmaz, F.H. (2020). *Bir rehabilitasyon hastanesinde çalışan hemşirelerin psikolojik yardım almaya ilişkin tutumları ile psikolojik yardım alma nedeniyle damgalanma algısı.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.